

Завора Т.М.

АНАЛІЗ ПРОГРАМ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

Відсутність спадкоємності влади, чіткої стратегії розвитку, непослідовність реформування соціально-економічної сфери й неготовність населення нести особисту відповідальність за свій добробут призвели до появи нових загроз і, як наслідок, зростання незадоволення громадян. Вирішення питання щодо розроблення механізму своєчасного та систематичного виявлення з наступною ідентифікацією загроз у соціально-економічній сфері держави, регіону, аналіз ефективності державної політики є першочерговими напрямками забезпечення соціальної безпеки населення в умовах трансформаційних перетворень.

Основним завданням внутрішньої політики розвинених країн є розв'язання соціальних проблем і підвищення добробуту населення. Особливої уваги в умовах нашої країни потребує розв'язання проблем, пов'язаних з підвищенням загального життєвого рівня, подоланням бідності, забезпеченням соціальних гарантій, поліпшенням здоров'я населення та якості життя. Тому в сучасних умовах поряд з вивченням проблем і виявленням потенційних ризиків соціально-економічної незадоволеності громадян, активним пошуком дієвих чинників стабілізації економіки важливим є аналіз ефективності наявних програм соціального захисту.

Напрями забезпечення соціально-економічного зростання й соціальної безпеки на державному та регіональному рівнях активно вивчали вітчизняні науковці [1 – 8].

Аналіз напрацювань науковців, а також власні дослідження дозволили виявити методичні основи формування соціальної безпеки регіону, в межах яких:

- визначено місце соціальної безпеки у структурі національної безпеки України;

- розкрито сутність поняття «соціальна безпека»;

- узагальнено основні ризики й загрози соціальній безпеці України;

- визначено підходи до діагностики соціальної безпеки регіону;

- розроблено методiku оцінювання соціальної безпеки регіону.

Це дозволило сформувати напрями забезпечення соціальної безпеки України в регіональному вимірі [9 – 11].

Трансформаційні зміни у соціально-економічному розвитку держави потребують уточнення соціальних індикаторів та показників оцінювання соціальної безпеки. Аналіз ефективності програм соціального захисту населення, вивчення його адаптованості на базі моніторингового дослідження до ринкових умов господарювання, до реальної ситуації щодо соціального захисту є актуальним у контексті визначення напрямів реформування соціальної політики України.

Створення нової системи соціального захисту населення, провідну роль у якій відіграватимуть як держава, так і саме суспільство, стає нагальною потребою сьогодення. Дієвим інструментом реалізації соціальної функції держави виступають соціальні програми. Поняття «програма» більшість науковців тлумачить як упорядковану послідовність дій, спрямовану на досягнення заздалегідь визначеної мети. У свою чергу, «соціальна програма» - це послідовність заходів, спрямованих на досягнення певної соціальної мети (або розв'язання соціальної проблеми). Основними критеріями приналежності програми до соціальних є спрямованість на розв'язання певної соціальної проблеми, наявність контингенту охоплення (впливу); забезпеченість фінансовими та організаційними ресурсами [12, с. 19].

Отже, соціальна програма – це система взаємопов'язаних дій або заходів, спрямованих на досягнення певних результатів у соціальній сфері та забезпечених матеріальними й організаційними ресурсами. Результатами соціальних програм, як правило, є підвищення рівня чи поліпшення якості життя певних груп населення. Узагальнену структурно-організаційну схему будь-якої соціальної програми наведено на рис. 1 [12, с. 19].

Процес формування та реалізації соціальних програм передбачає участь різних суб'єктів, серед яких: органи державної влади й місцевого самоврядування; недержавні організації, що функціонують у соціальній сфері; законодавчі, виконавчі, суддівські органи влади, котрі визначають цілі, завдання, пріоритети, нормативно-правову базу соціальної політики та здійснюють безпосередньо практичну роботу з її реалізації.

Програмний цикл формування соціальних програм складний. Основними його етапами є:

визначення проблеми, можливостей і способів її розв'язання;

розроблення та прийняття соціальної програми;
 реалізація програми;
 моніторинг і оцінювання програми;
 прийняття рішень щодо доцільності продовження програми, її коригування або згортання [12].



Рис. 1. Узагальнена структурно-організаційна схема соціальної програми [12]

Соціальні програми різноманітні, що зумовлює доцільність їхнього впорядкування. Основними критеріями класифікації соціальних програм є спрямованість, територіальний масштаб, термін дії (рис. 2).

Поширення програми на населення країни визначається її економічними можливостями та проблемами, на розв'язання яких спрямована реалізація програми. Окремі програми поширюються на громадян країни або їхні групи, на працюючих за наймом чи на всі категорії економічно активного населення, на окремі соціальні групи (бідне населення, сім'ї з дітьми, пенсіонери, інваліди тощо). Наприклад, програма житлових субсидій охоплює сім'ї, котрі платять за житлово-комунальні послуги більше визначеного для них обов'язкового відсотка платежу (розрахову-

ється індивідуально для кожної сім'ї).

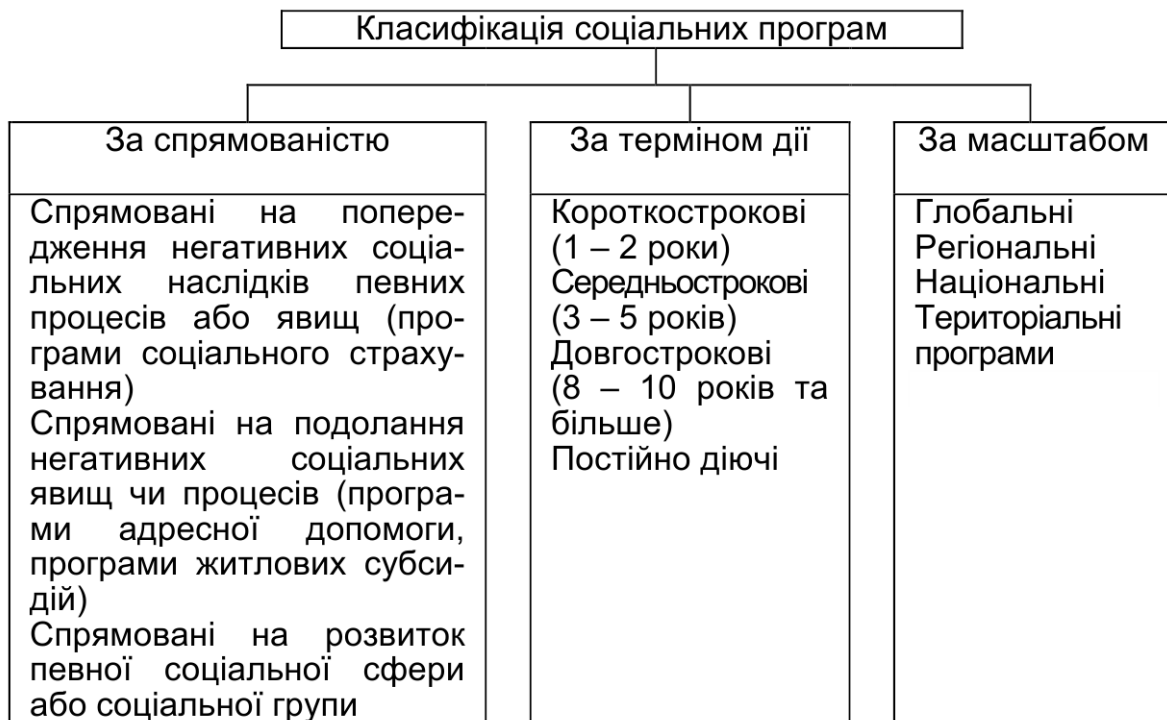


Рис. 2. Класифікація соціальних програм [14]

Поширення дії програм захисту окремих осіб чи сімей, відбувається одним або кількома методами [14]. Основна форма поширення дії програм захисту – грошова допомога, що має відшкодувати частину доходу, втраченого через похилий вік, інвалідність чи смерть, хвороби або пологи, нещасний випадок на виробництві чи безробіття. Особливою формою є отримання соціальних послуг та пільг, наприклад, звільнення (повне або часткове) від оплати послуг транспорту, зв'язку, житлово-комунальних послуг тощо. Форма натуральної допомоги передбачає надання путівок на санаторно-курортне лікування, забезпечення ліками, одягом.

Джерелами фінансування соціальних програм виступають державний бюджет, кошти обласних і місцевих бюджетів. Кількість соціальних програм, розміри фінансування та їхня ефективність різняться по регіонах. З урахуванням обсягів залучених фінансових ресурсів виконання бюджетних програм є пріоритетом державного контролю, необхідність якого зумовлена слабкою фінансовою дисципліною й недоліками в організації виконання бюджетних програм, що не сприяє досягненню поставлених цілей.

Трансформаційні зміни в соціально-економічному розвитку

держави, диспропорції регіонального розвитку потребують коригування напрямів забезпечення соціальної безпеки регіону. У зв'язку із цим проаналізовано соціальні програми, що реалізуються у Полтавській області. Адже ефективне використання бюджетних коштів залишається однією з важливих проблем в умовах обмеженості бюджетних ресурсів.

Проведений аналіз фінансування програм соціального захисту в Полтавській області за рахунок державного бюджету протягом 2011 – 2017 рр. дозволив виявити дійсні результати їхньої реалізації (табл. 1).

У 2017 р. за рахунок державного бюджету профінансовано 19 програм, що спрямованих на соціальний захист населення Полтавської області, у розмірі 4 794 880,1 тис. грн, що значно перевищує показники 2011 р. (профінансовано 10 програм на суму 1 184 766,6 тис. грн). Отже, результати аналізу показали зростання останнім часом кількості програм соціального спрямування. Таке збільшення можна тлумачити по-різному, але, враховуючи складні обставини, у яких опинилася Україна, радше воно свідчить про ускладнення життєвих обставин громадян України, у тому числі через військові дії на сході країни.

Соціальний захист населення здійснюється за допомогою різноманітних інструментів. Так, неспроможність населення своєчасно і в повному обсязі сплачувати за спожиті житлово-комунальні послуги зумовлює необхідність активної реалізації програм, спрямованих на покриття витрат житлово-комунальних послуг через підвищення цін і тарифів на оплату послуг газопостачання, централізованого опалення та централізованого постачання гарячої води. У вересні 2017 р. середнє нарахування за житлово-комунальні послуги зросло на 9% (з урахуванням електроенергії з розрахунку 150 кВт·год) і склало 539,4 грн на одного власника особового рахунку. Саме це і визначило необхідність аналізу розміру видаткової частини щодо фінансування програм соціального захисту в Полтавській області.

Так, у 2017 р. порівняно з 2011 р. субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам:

на надання пільг і житлових субсидій населенню на оплату житлово-комунальних послуг зросли на 2896035,2 тис. грн., що в 11,8 разу більше порівняно з 2011 р.;

на надання пільг та житлових субсидій населенню на придбання твердого й рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу зросли на 28375,5 тис. грн. (у 4,7 разу).

Таблиця 1

Обсяг фінансування програм соціального захисту у Полтавській області за рахунок державного бюджету у 2011-2017 рр.

Назва програми	Профінансовано, тис. грн.							2017/ 2016
	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату житлово-комунальних послуг	268454,6	287835,8	285850,1	276286,7	1036000,7	2712624,7	3164489,8	116,66
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг з послуг зв'язку, інших передбачених законодавством пільг і на компенсацію за пільговий проїзд окремим категоріям громадян	41636,2	50712,2	59502,9	52439,4	55149,7	-	-	-
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг та житлових субсидій населення на придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу	7577,7	8822,5	7528,4	7290,4	16764,9	30646,8	35953,2	117,31
Субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, інвалідам з дитинства, дітям-інвалідам та тимчасової допомоги дітям	793269,7	947646,9	1117235,9	1236884,9	1345109,6	1507362,2	1363694,1	90,47

Продовження табл. 1

Назва програми	Профінансовано, тис. грн.						2017/ 2016	
	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.		
Субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на виплату державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом «гроші ходять за дитиною»	9698,9	12799,9	16278,6	18870,3	21626,7	24221,2	22582	93,23
Субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на будівництво (придбання) житла для сімей загиблих військовослужбовців, які брали безпосередню участь в антитерористичній операції, а також для інвалідів I-II групи з числа військовослужбовців, які брали участь у зазначеній операції та потребують поліпшення житлових умов	-	-	-	-	6698	12956,6	-	-

Продовження табл. 1

Назва програми	Профінансовано, тис. грн.							2017/ 2016
	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	
Забезпечення житлом осіб, які брали участь в антитерористичній операції та у забезпеченні її проведення і втратили функціональні можливості нижніх кінцівок	-	-	-	-	322,7	-	-	-
Надання одноразової грошової допомоги особам, які отримали тяжкі тілесні ушкодження під час участі в масових акціях громадського протесту, що відбулися у період з 21 листопада 2013 року по 21 лютого 2014 року	-	-	-	121,8	121,8	546,3	640	117,15
Надання одноразової допомоги членам сімей осіб, смерть яких пов'язана з участю в масових акціях громадського протесту, що відбулися у період з 21 листопада 2013 року по 21 лютого 2014 року	-	-	-	121,8	243,6	206,7	480	232,22

Продовження табл. 1

Назва програми	Профінансовано, тис. грн.						2017/ 2016
	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	
Надання одноразової грошової допомоги членам сімей волонтерів, які загинули, та волонтеру, якому встановлено інвалідність внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого під час надання волонтерської допомоги в районі проведення антитерористичної операції, бойових дій та збройного конфлікту	-	-	-	-	243,6	-	-
Виплата матеріальної допомоги військовослужбовцям, звільненим з військової строкової служби	-	-	-	-	661,7	672,5	897,7
Заходи з соціальної та професійної адаптації учасників антитерористичної операції (крім військовослужбовців, звільнених у запас або у відставку)	-	-	-	-	197,3	490,5	2391,4
							487,54

Продовження табл. 1

Назва програми	Профінансовано, тис. грн.							2017/ 2016
	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	
Створення і програмно-технічне забезпечення системи інформаційно-аналітичної підтримки, інформаційно-медичне забезпечення та виготовлення бланків посвідчень і нагрудних знаків для системи соціального захисту	-	-	-	-	1768	-	-	-
Надання щомісячної адресної допомоги особам, які перебувають з тимчасово окупованої території України та районів проведення АТО, для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату ЖКП	-	-	-	20384,8	130568,4	106868,8	76886,7	71,94
Одноразові виплати жінкам, яким присвоєно почесне звання України «Мати-героїня», інвалідам і непрацездатним малозабезпеченим особам, та особам, які постраждали від торгівлі людьми	3501,2	6564,7	3537,8	1600,2	1624,9	821,8	982,3	119,53
Щорічна разова грошова допомога ветеранам війни та жертвам нацистських переслідувань	21259,3	30567,6	33760,5	33053,5	34872,4	45927,9	54748,5	119,21

Продовження табл. 1

Назва програми	Профінансовано, тис. грн.									
	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2017/ 2016		
Довічна державна стипендія	72,8	76	76	84	77,2	96,5	81,3	84,25		
Соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи	39296,2	39671,7	41993,3	40207,3	43658,4	49558,4	41315,6	83,37		
Комплексне медико-санітарне забезпечення та лікування захворювань із застосуванням високовартісних технологій громадян, які постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС	-	-	-	322,8	767,4	-	-	-		
Компенсація підприємствам, установам, організаціям в межах середнього заробітку працівників, призваних на військову службу за призовом під час мобілізації на особливий період	-	-	-	-	106713,3	-	11527,4	100,0		
Заходи із соціальної, трудової та професійної реабілітації інвалідів	-	-	-	612,4	556	-	-	-		
Реабілітація дітей-інвалідів	-	-	25,6	12,6	15	21	26,7	127,14		
Всього	1184766,6	1384697,3	1565789,1	1688292,9	2803761,3	4495145,7	4794880,1	106,67		

Складено автором.

Динаміку фінансування програм соціального захисту населення Полтавської області, пов'язану з витратами на житлово-комунальні послуги протягом 2011 – 2017 рр., показано на рис. 3.



Рис. 3. Динаміка фінансування програм соціального захисту населення Полтавської області, пов'язана з витратами на житлово-комунальні послуги, протягом 2011-2017 рр., тис. грн.

Унаслідок значного дорожчання вартості житлово-комунальних послуг кількість осіб, що мають право на одержання субсидій, у Полтавській області зросла у 2017 р. порівняно з 2013 р. на 271311 осіб (97%) (рис. 4).

Таким чином, виявлені тенденції збільшення субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг і житлових субсидій населенню на оплату житлово-комунальних послуг та кількості осіб, які мають право на одержання субсидій, у Полтавській області доводять необхідність реформування житлової політики як на рівні держави, так і регіону стосовно модернізації житлового фонду. Саме заходи з енергоефективності та енергозбереження сприятимуть ефективності функціонування чинних програм в умовах обмежених бюджетних ресурсів. Із цього можна зробити висновок, що для термомодернізації 80% житлового фонду України, на опалення якого витрачається вдвічі бі-

льше енергії, ніж у ЄС, потрібно об'єднати зусилля громадян і держави стосовно енергоефективності й енергозбереження житлового фонду [13].

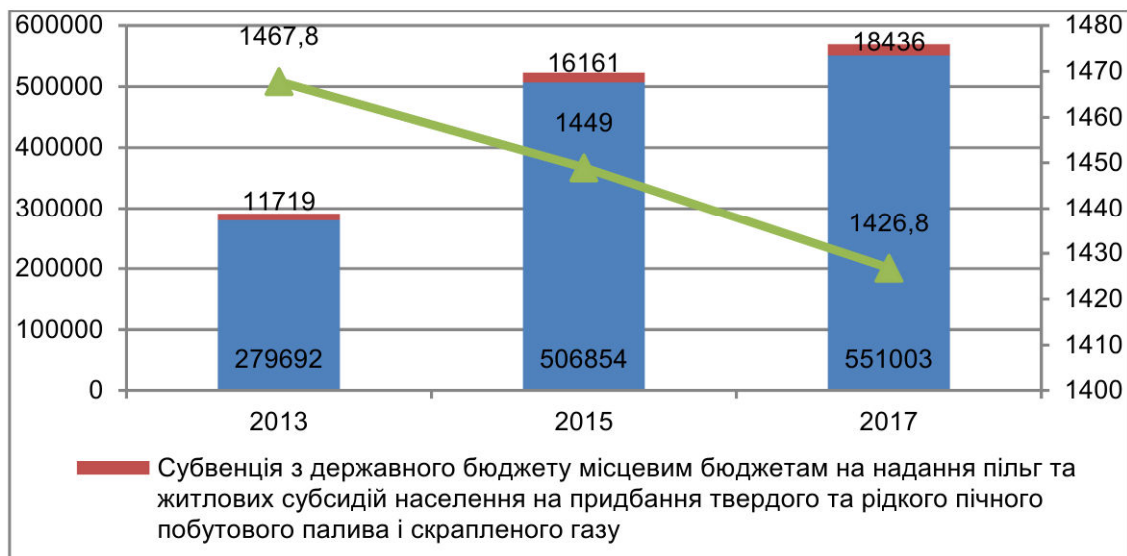


Рис. 4. Динаміка кількості осіб, що отримували пільги та житлові субсидії на оплату житлово-комунальних послуг у Полтавській області за 2013 – 2017 рр.

У 2017 р. порівняно з 2011 р. субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на виплату:

допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, інвалідам дитинства, дітям-інвалідам і тимчасової допомоги дітям збільшилися на 570424,4 тис. грн (71,9%);

державної соціальної допомоги дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, грошового забезпечення батькам, вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом «гроші ходять за дитиною» зросли на 12883,1 тис. грн. (у 2,32 разу).

За результатами аналізу встановлено, що основна частина коштів, що надходить з державного бюджету, спрямовується на надання субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг, житлових субсидій і компенсацій населенню, а також на виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, інвалідам дитинства, дітям-інвалідам та тимчасової допомоги дітям.

У зв'язку зі складною військово-політичною ситуацією в Україні важливого значення набуває підтримка військовослужбовців, їх сімей, а також осіб, які переміщені з тимчасово окупованої

території України, що і визначило необхідність соціального захисту таких верств населення. Так, у 2016 р. у межах фінансування програм соціального захисту населення Полтавської області надано субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на будівництво (придбання) житла для сімей загиблих військовослужбовців, котрі брали безпосередню участь в антитерористичній операції, а також інвалідам I – II групи з числа військовослужбовців, які брали участь у зазначеній операції і потребують поліпшення житлових умов, у розмірі 12956,6 тис. грн.

У 2016 р. надано одноразову грошову допомогу в розмірі 640 тис. грн чотирьом особам, котрі отримали тяжкі тілесні ушкодження під час участі в масових акціях громадського протесту, що відбулися у період з 21 листопада 2013 р. по 21 лютого 2014 р., та одноразову допомогу двом членам сімей осіб, смерть яких пов'язана з участю в масових акціях громадського протесту, що відбулися у період з 21 листопада 2013 р. по 21 лютого 2014 р., у сумі 480 тис. грн.

Видатки включали виплати матеріальної допомоги 459 військовослужбовцям, звільненим з військової строкової служби у сумі 897,7 тис. грн. Окремою статтею профінансовано заходи із соціальної та професійної адаптації на суму 2391,4 тис. грн 138 учасників антитерористичної операції (крім військовослужбовців, звільнених у запас або у відставку). Щомісячна адресна допомога 8207 особам, котрі переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення АТО, для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату ЖКП, становила 76886,7 тис. грн.

У 2017 р. порівняно з 2011 р. збільшилися щорічна разова грошова допомога ветеранам війни та жертвам нацистських переслідувань (на 33489,2 тис. грн - 157,52%) і виплати на соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи (на 2019,4 тис. грн - 5,14%).

У контексті аналізу соціальної безпеки регіону та визначення напрямів її подальшого забезпечення проаналізовано фінансування програм соціального захисту населення Полтавської області за рахунок обласного й місцевого бюджетів протягом 2011 – 2017 рр. (табл. 2, 3).

Результати проведеного дослідження показали, що за рахунок обласного бюджету Полтавської області фінансується 17 програм, обсяг котрих у 2017 р. порівняно з 2011 р. зріс на 101900,5 тис. грн (136,23%), зокрема збільшилося фінансування будинків-інтернатів (пансіонатів) для літніх людей та інвалідів системи соціального захисту (на 66053,4 тис. грн - 101,57%).

Таблиця 2

**Обсяг фінансування програм соціального захисту за рахунок обласного бюджету
Полтавської області протягом 2011-2017 рр.**

Програми	Профінансовано, тис. грн.							2017/ 2016
	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	
Будинки-інтернати (пансіонати) для літніх людей та інвалідів системи соціального захисту	65030,5	61038,8	65784,2	69524,2	80723	122178,2	131083,9	107,29
Будинки-інтернати для малолітніх інвалідів	-	9884	11154,9	11275	13629	-	-	-
Заходи з оздоровлення та відпочинку дітей, крім заходів з оздоровлення дітей, що здійснюється за рахунок коштів на оздоровлення громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи	-	76,1	148,5	148,5	162	-	-	-
Капітальні вкладення	154,5	1324,9	375,2	747,3	1053,4	-	-	-
Видатки на покриття інших заборгованостей, що виникли в попередні роки	-	168,9	201,6	353,5	465,5	-	-	-

Продовження табл. 2

Програми	Профінансовано, тис. грн.										2017/ 2016
	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2016 р.	2017 р.	2016 р.	
Витрати на утримання Виплатного Центру	4373,8	4891,7	6031	6202,1	7610	8601,7	10380,5	120,68			
Інші установи та заклади	45,9	215,6	481,1	555,5	564,7	583,2	693,0	118,83			
Пільги на медичне обслуговування громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи	1345,8	1413,2	1459,8	1477,9	1482,1	2132,0	-	-			
Інші видатки на соціальний захист населення	1793,1	2221,6	3741,5	8564,2	11166,8	9109,9	13397,3	147,06			
Витрати на поховання учасників бойових дій та інвалідів війни	992,1	888,5	1027,9	810,6	873,5	891,7	-	-			
Фінансова підтримка громадських організацій	409,9	466,9	537	527,1	570	765,1	678,4	88,67			
Компенсаційні виплати інвалідам на бензин, ремонт, техобслуговування та автотранспорту та транспортне обслуговування	501	484,1	468,9	654,4	649,2	696,8	778,2	111,68			

Продовження табл. 2

Програми	Профінансовано, тис. грн.						2017/ 2016
	11,6	10,5	7,3	4,6	4,2	1,1	
Встановлення телефонів інвалідам I та II груп							-
Допомога по догляду за інвалідом I чи II групи внаслідок психічного розладу	142,7	9828,2	19596	21605,7	-	-	-
Всього	74800,9	92913	111014,9	122450,6	118953,4	145916,2	176701,4
							121,10

Таблиця 3

Обсяг фінансування програм соціального захисту за рахунок місцевого бюджету у Полтавській області протягом 2011-2017 рр.

Програми	Профінансовано, тис. грн.							2017/ 2016
	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	
Територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг)	98679,3	115683,5	129083,5	124343,3	137693,2	150929,0	175292,1	116,14
Виплати грошової компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги громадянам похилого віку, інвалідам, дітям-інвалідам, хворим, які нездатні до самообслуговування і потребують сторонньої допомоги	3571,5	4152,7	4552	4619,3	4635,6	5093,5	4373,5	85,86
Центри соціальної реабілітації дітей-інвалідів; Центри професійної реабілітації інвалідів	2777,3	4744,6	4714,1	5628,6	7239,1	9369,2	9651,7	103,02

Продовження табл. 3

Програми	Профінансовано, тис. грн.							2017/ 2016
	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	
Надання пільг з оплати послуг зв'язку та інших передбачених законодавством пільг та компенсації за пільговий проїзд окремих категорій громадян	-	-	-	-	-	-	28736,7	100,00
Всього	105028,1	124580,8	138349,6	134591,2	149567,9	165391,7	218054,0	131,84

За рахунок місцевого бюджету в Полтавській області фінансується три програми. На їх реалізацію у 2017 р. виділено 218054 тис. грн., що на 113025,9 тис. грн (107,61%) більше, ніж у 2011 р. Фінансування територіальних центрів соціального обслуговування у 2017 р. з 2011 р. збільшилося на 76612,8 тис. грн. (77,64%). Виплати грошової компенсації фізичним особам, що надають соціальні послуги громадянам похилого віку, інвалідам, дітям-інвалідам, хворим, які нездатні до самообслуговування і потребують сторонньої допомоги, зросли на 802 тис. грн. (22,46%). Фінансування центрів соціальної реабілітації дітей-інвалідів та центрів професійної реабілітації інвалідів збільшилося на 6874,4 тис. грн (у 3,48 разу).

Таким чином, аналіз виявив позитивну тенденцію до зростання видатків на соціальний захист населення Полтавського регіону за 2011 – 2017 рр. за більшою частиною видатків. Разом із цим, ураховуючи нестабільну економічну ситуацію в країні, знецінення національної валюти, коштів, які виділяються, не вистачає, аби повною мірою забезпечити всі потреби малозабезпечених верств населення та громадян, котрі опинилися в складних життєвих обставинах. Через наявний дефіцит державного бюджету необхідно шукати інші, додаткові джерела фінансування забезпечення реалізації соціальних програм та підвищення добробуту населення країни.

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» з метою запровадження додаткових гарантій соціального захисту мешканців м. Полтава розроблено програму «Турбота», якою передбачено надання матеріальної допомоги та виплати для поліпшення соціального захисту окремих категорій громадян, котрі потребують підтримки, допомоги й соціального захисту.

За результатами аналізу основних напрямів фінансування за програмою соціального забезпечення та соціального захисту населення м. Полтава «Турбота» протягом 2014 – 2017 рр. виявлено збільшення фінансування (табл. 4).

Програмою передбачено виплати на матеріальну допомогу інвалідам – учасникам бойових дій і членам їх сімей, учасникам ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, учасникам бойових дій та інвалідам війни, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України та брали безпосередню участь в антитерористичній операції.

Таблиця 4

Фінансування програми соціального забезпечення та соціального захисту населення м. Полтава «Турбота»

Види виплат	Роки			
	2014	2015	2016	2017 (план)
Одноразова матеріальна допомога інвалідам – учасникам бойових дій (воїнам-інтернаціоналістам) до Дня вшанування учасників бойових дій на території інших держав, грн	51600 (по 240 грн)	138237 (по 480 грн)	126500 (по 500 грн)	160000 (по 500 грн)
Одноразова матеріальна допомога сім'ям померлих учасників бойових дій (воїнів-інтернаціоналістів) до Дня вшанування учасників бойових дій на території інших держав, грн	7020 (по 180 грн)		23500 (по 500 грн)	34500 (по 500 грн)
Щоквартальна допомога сім'ям, загиблих в Афганістані воїнів-інтернаціоналістів, грн	43200 (по 1200 грн)	68000 (по 2000 грн)	64000 (по 2000 грн)	64000 (по 2000 грн)
Щоквартальна матеріальна допомога особам, хворим на фенілкетонурію та батькам (опікунам) дітей до 18-ти років (включно), хворих на фенілкетонурію, грн	84000	128000	148500	474000
Щоквартальна виплата дітям – інвалідам та дітям-сиротам, інвалідність та сирітство яких пов'язані з аварією на ЧАЕС, грн	11200 (по 400 грн)	5600 (по 400 грн)	4800 (по 400 грн)	5500 (по 500 грн)

Продовження табл. 4

Види виплат	Роки			
	2014	2015	2016	2017 (план)
Матеріальна допомога на поховання учасників бойових дій (воїнів-інтернаціоналістів) та інвалідів, котрі мають статус учасників ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС та учасників антитерористичної операції (за зверненнями), грн	24000 (по 1200 грн)	20400 (по 1200 грн)	30000 (по 1200 грн)	100000 (по 2000 грн)
Організація безкоштовного харчування одиноких малозабезпечених громадян (через територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг), грн	217190	203815	388000	452040
Пільгове перевезення громадян, грн.	1362593	2595578	3652700	3781110
Придбання подарунків для першокласників та учнів пільгових категорій початкових класів, грн	325000	559800	799900	900000
Фінансова підтримка громадських організацій ветеранів, інвалідів, чорнобильців, реабілітованих, інших організацій і об'єднань, які опікуються проблемами інвалідів та сприяють розв'язанню соціально важливих загальноміських проблем та завдань	223500	659478	1601200	1927620

Види виплат	Роки			
	2014	2015	2016	2017 (план)
Матеріальна допомога населенню міста до професійних свят для осіб, що працюють у закладах, установах, громадських та інших організаціях галузей фізичної культури і спорту, освіти та культури (по 360,00 грн кожному) (за поданням керівників закладів, установ, організацій)	3325740	18804600	22541000	23500000
Організація безкоштовного харчування учнів 5 –11 класів Полтавської спеціальної загальноосвітньої школи № 39 та Полтавської спеціальної загальноосвітньої школи № 40 (з 01 по 26.12.2014)	19100	141986	1609800	1200180
Одноразова матеріальна допомога до Міжнародного дня інвалідів: інвалідам I групи загального захворювання, інвалідам I та II груп по зору, інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам до 18 років (по 300,00 грн кожній особі); оплата послуг, пов'язаних з виплатою і доставкою грошової допомоги та доставкою інформаційної друкованої продукції	1802722	2779983	3348400	4019850

Види виплат	Роки			
	2014	2015	2016	2017 (план)
Інші витрати за напрямами програми	3869178	4099966	20791900	20649320
Усього витрат	11366043	30205443	55130200	57268120

У межах програми «Турбота»:

надається щоквартальна допомога особам, хворим на муковісцидоз, фенілкетонурию й онкологічні захворювання;

здійснюється фінансова підтримка громадських організацій ветеранів, інвалідів, чорнобильців, реабілітованих, інших організацій і об'єднань, які опікуються проблемами інвалідів та сприяють розхвязанню соціально важливих загальноміських проблем;

відшкодовуються витрати на забезпечення пільгового проїзду в міському пасажирському транспорті;

здійснюється матеріальна допомога населенню міста до професійних свят.

Отже, міська рада м. Полтава здійснює соціальне забезпечення та захист найменш захищених верств населення за різними напрямами.

Із метою підвищення рівня соціального захисту населення й надання додаткових соціальних гарантій у Полтавській області реалізується обласна Комплексна програма соціального захисту і соціального забезпечення населення області, на виконання якої у 2017 р. витрачено 23,8 млн грн. Основними напрямами Програми були й залишаються підтримка учасників антитерористичної операції, членів сімей загиблих учасників АТО, воїнів-інтернаціоналістів та громадян, які постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС.

З метою розширення пільг, що надаються у Полтавській області, з 2017 р. в області впроваджено такі додаткові гарантії:

виплата щомісячної стипендії на кожну дитину загиблого (померлого) учасника АТО у розмірі прожиткового мінімуму (з 01.12.2017 - 1700 грн). У 2017 році стипендію отримали 85 дітей на суму 1495, 8 тис. грн;

санаторно-курортне оздоровлення членів сімей загиблих учасників АТО, загиблих воїнів-інтернаціоналістів та осіб, які загинули або померли внаслідок поранень, контузій чи інших ушкоджень здоров'я, одержаних під час участі у Революції Гідності, що дало можливість оздоровити 136 членів сімей загиблих.

У Полтавській області прийнято рішення про встановлення на рівні області статусу «учасник-доброволець антитерористичної операції» й надання за рахунок коштів обласного бюджету додаткових соціальних гарантій.

Таким чином, аналіз програм соціального захисту населення та їх фінансування у контексті забезпечення соціальної безпеки регіону показав, що політика держави в системі соціального захисту має бути спрямована не лише на заходи щодо соціального забезпечення вразливих груп населення, а в першу чергу на здійснення активної трудової політики й оптимізацію процесу самозабезпечення працюючого населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Соціальна безпека: теорія та українська практика / І. Ф. Гнибіденко, А. М. Колот, В. В. Роговий та ін. К. : КНЕУ, 2006. 292 с.
2. Куценко В. І., Удовиченко В. П. Соціальна безпека в контексті сталого розвитку. Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2010. 652 с.
3. Шевчук П. І. Соціальна політика. Львів : Світ, 2003. 400 с.
4. Новікова О. Ф. Соціальна безпека: організаційно-економічні проблеми і шляхи вирішення : монографія. Донецьк: ІЕП НАН України, 1997. 460 с.
5. Лібанова Е., Палій О. Ринок праці та соціальний захист : навч. посіб. із соц. політики. К. : Основи, 2004. 491 с.
6. Скуратівський В. А., Палій О. М., Лібанова Е. М. Соціальна політика. 2-ге вид., доп. та перероб. К. : вид-во УАДУ, 2003. 365 с.
7. Трансформація сільського розселення в Україні : монографія / за ред. Т. А. Заяць. Київ, 2017. 349 с.
8. Давидюк О. О. Соціальна безпека: проблеми теоретичного аналізу та побудови показників. URL: http://cpsr.org.ua/index.php?option=com_content&view=art.
9. Завора Т. М., Чепурний О. В. Реформування регіональної соціальної політики в контексті забезпечення соціальної безпеки. Економічний простір: збірник наукових праць. Дніпропетровськ : ПДАБА, 2013. № 76. С. 70 – 80.
10. Zavora T., Chepurny O. Forming the diagnostics methods of social security condition in a region. Economics & Sociology. 2014 . Vol. 7. – № 1. P. 228–248
11. Онищенко В. О., Завора Т. М., Чепурний О. В. Соціальна безпека регіону: теоретичні та прикладні аспекти : монографія. Полтава: ПолтНТУ, 2015. 275 с.
12. Соціальні результати державних програм: теоретико-методологічні та прикладні аспекти оцінювання : [монографія] / за ред. Е.М. Лібанової. Умань: Видавець "Сочінський", 2012. 312 с.
13. Завора Т. М. Термомодернізація житлового фонду в контексті ви-

кликів і загроз національній безпеці держави. Економіка і регіон. 2017. № 2 (63). С. 30–37.

14. Аналіз соціальних програм по соціальному захисту населення. [Електронний ресурс]. URL: <http://ua-referat.com/>.